

საქართველოს ეკონომიკა, როგორც მსოფლიო და ღია

საერთაშორისო კონკურენცია სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მძლავრი ფაქტორია, რადგან იგი თანამედროვე ტექნოლოგიების ბაზაზე პროდუქციის მუდმივ განახლებას მოითხოვს, ამასთან, მისი ხარისხის გაუმჯობესებასა და წარმოების ხარჯების (ფასების) შემცირებას, ამგვარი, კონკურენციის არსებობის აუცილებელი პირობა კი მსოფლიო მეურნეობაში შემავალი ყველა ქვეყნის ეკონომიკათა ჯარჯახსწილობაა.

თანამედროვე მსოფლიო მეურნეობის განვითარების ძირითადი ტენდენცია და საერთაშორისო ბიზნესის განვითარების ეკონომიკური საფუძველი სწორედ ჩაკეტილი ეროვნული მეურნეობიდან საგარეო ბაზარზე ორიენტირებულ, ანუ, „ღია ეკონომიკაზე“ თანდათანობით გადასვლაა. გლობალიზაცია კი ღია ეკონომიკის შედეგია. შესაბამისად, ქვეყნების ეკონომიკები რაც უფრო გაიხსნება, მით უფრო განვითარდება გლობალიზაცია.

ისმება კითხვა: რას ნიშნავს ღია ეკონომიკა? ღია ეკონომიკა არის ეკონომიკა, რომელიც შეუზღუდავად ურთიერთქმედებს სხვა ქვეყნების ეკონომიკებთან. ამგვარი ურთიერთქმედება საქონლის, მომსახურების, სამუშაო ძალისა და კაპიტალის ყიდვა-გაყიდვას გულისხმობს ქვეყნებს შორის. ეს ადამიანებს საშუალებას აძლევს გაცილებით უფრო ფართო ასორტიმენტის საქონელი მოიხმარონ, ვიდრე თვითონ აწარმოებენ თავიანთ ქვეყანაში და მნიშვნელოვნად აიმაღლონ თავიანთი კეთილდღეობის დონე. მოკლედ, საერთაშორისო ბიზნესში ჩართული ყველა ქვეყანა (მათ შორის საქართველოც) მეტ-ნაკლებად ღია ეკონომიკის მქონე ქვეყანაა, სადაც ქვეყნის შიგნით საქმიან ოპერაციებთან ერთად საერთაშორისო ოპერაციებიც (ექსპორტი, იმპორტი და სხვა) ხორციელდება. აღნიშნულ ოპერაციებზე ანგა-

რიშსწორება კი ხდება, როგორც ეროვნული ისე, მსოფლიო ვალუტით. სხვა სიტყვებით, ღია ეკონომიკა ეს ისეთი ეკონომიკაა, სადაც არარეზიდენტებს, განსაკუთრებით უცხოურ ფირმებს, გახსნილი აქვთ ეროვნული მეურნეობის ბაზრების, დარგებისა და სფეროების უმრავლესობისკენ მიმავალი გზა (დახურულ ეკონომიკაში კი ბაზრების, დარგებისა და სფეროების უმრავლესობისკენ მიმავალი გზა მათთვის ჩაკეტილია). თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ თანამედროვე მსოფლიოში თითქმის არ არსებობს სრულიად გახსნილი, ანუ, ლიბერალიზებული ეკონომიკა რამდენიმე დიდი სახელმწიფოს გამოკლებით. სწორედ ამიტომ უფრო ხშირად მსჯელობენ შედარებით ღია, ან ნაკლებ ღია ეკონომიკაზე. ასე მაგალითად, საქართველოს ეკონომიკა უფრო გახსნილია, ვიდრე, ჩინეთისა, თუ ვიმსჯელებთ იმპორტულ საქონლებზე გარიგებით, იმპორტული საქონლის წილით შიდა ბაზარზე, ან სავალუტო-საანგარიშსწორებო ურთიერთობებითა და სხვა მაჩვენებლებით.

ქვეყნის ეკონომიკის ღიაობისა და დანარჩენ სამყაროსთან ინტეგრაციის კარგი ინდიკატორია ექსპორტისა და იმპორტის კოეფიციენტი. მათი გაანგარიშება ხდება ექსპორტისა და იმპორტის ღირებულების პროცენტული ფარდობით ქვეყნის მშპ-თან. ამ მაჩვენებლებ-

შალვა სამადაშვილი,
ეკონომიკურ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

ბის საფუძველზე კი გაიანგარიშება ეროვნული ეკონომიკის გახსნილობის ინდექსი, ანუ, საგარეო სავაჭრო კოეფიციენტი (წილი), რომელიც გოლია ექსპორტისა და იმპორტის წლიური მოცულობის ჯამისა და მშპ-ის პროცენტული განაყოფისა.

იმ შემთხვევაში, როდესაც საგარეო ეკონომიკურ საქმიანობაში პროტექციონიზმი აშკარად სჭარბობს ლიბერალიზმს, სახეგადახურული ეკონომიკა. ღიაგან განსხვავებით ჩაკეტილი (ავტარკიული) ეკონომიკაში მხოლოდ იმ საქონლითა და მომსახურებით სარგებლობა შეიძლება, რომელიც მოცემული ქვეყნის შიგნით იწარმოება, საქმიანი გარიგებები და ოპერაციები ხორციელდება მოცემული ქვეყნის შიგნით, ხოლო მათზე ანგარიშსწორება მხოლოდ ქვეყნის ეროვნული ვალუტით ხდება. სხვაგვარად, ავტარკია ერთი, ან რამდენიმე ქვეყნის ეკონომიკური თვითუზრუნველყოფაა, გამოცალკევებაა სხვა ქვეყნების ეკონომიკებისგან. ასეთ ქვეყანაში, თუ ქვეყნებში არ არსებობს საქონლის, სამუშაო ძალის, კაპიტალისა და სამეცნიერო-ტექნიკური პროდუქციის ექსპორტ-იმპორტი. შესაბამისად, გამორიცხულია, სავალუტო კურსი, საბაჟოები და სხვა. ხატოვანი ალევორიული შედარებით – ძლიერი ქარის შემთხვევაში, კარნაკეტილი (ავტარკიული) ქვეყნები აშენებენ ქარსაცავ ბოლს (ჯებირს), რათა ქარი არ

შემოუშვან. ღია ეკონომიკის ქვეყნები კი ამ ქარს გონივრულად იყენებენ ელენერგიის გამოყენებისა და ქარის წისქვილის ასა-მოქმედებლად. მსოფლიოში ამგვარი ეკონომიკის მქონე ქვეყნები ძალიან ცოცხად არიან. ეს იმით უნდა აიხსნას, რომ როგორც მსოფლიო გამოცდილება გვიჩვენებს, არსებობს ძლიერი კორელაცია (ურთიერთდაბოკიდებულება) საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ლიბერალიზაციასა და ეკონომიკური ზრდის ტემპებს შორის. **ჰარვარდის უნივერსიტეტის ეკონომისტთა მიერ ჩატარებულმა გათვლებმა გვიჩვენა, რომ იქ, სადაც ბოლო ოცდახუთი წლის განმავლობაში ხორციელდებოდა ჩაკეტილი ეკონომიკის (პროტექციონისტული) პოლიტიკა, მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ-ის საშუალო წლიურმა ზრდამ შეადგინა 0,7%, ხოლო იქ, სადაც ატარებდნენ ღია ეკონომიკის (ლიბერალურ) პოლიტიკას, მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ გაიზარდა ხუთჯერ მეტად.**

განასხვავებენ დიდ და მცირე ღია ეკონომიკას. დიდი ღია ეკონომიკა ეს ისეთი ეკონომიკაა, რომელშიც მისი მასშტაბების წყალობით საპროცენტო განაკვეთი შიდა ეკონომიკური პროცესების მნიშვნელოვანი გემოქმედებით

ყალიბდება. სახელმწიფოები, სადაც ჩამოყალიბდა დიდი ღია ეკონომიკა (მაგ. აშშ, იაპონია, გერმანია), მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ საერთაშორისო ბაზრის მდგომარეობაზე და პროცენტის მსოფლიო განაკვეთის დონეზე.

„მცირე ღია ეკონომიკა“ კი არის ეკონომიკა, სადაც პროცენტის მსოფლიო განაკვეთი შემოთავაზებულია მსოფლიო ფინანსური ბაზრის პირობებით. მცირე ღია ეკონომიკის მქონე სახელმწიფო ვერ ახდენს არსებით გავლენას მსოფლიო ბაზრის პროცენტზე და პროცენტის მსოფლიო განაკვეთის მოძრაობაზე. დიდი ღია ეკონომიკა კი, მისი შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში რეალური მონაწილეობით, საქონლის, მომსახურებისა და კაპიტალის მსოფლიო ბაზრებზე გეგავლენის ხარისხით, ასევე, არსებული ეროვნული ეკონომიკისა და რესურსული პოტენციალის წყალობით (მაგალითად, მსოფლიო პროდუქციის 21% ამერიკულია, მსოფლიოს ოქროს მარაგის 25% აშშ-ია, სავალუტო ბაზრების ბრუნვის საერთო მოცულობაში აშშ-ის დოლარის წილი 41%-ს შეადგენს) რეალურ გემოქმედებას ახდენს ყველა ძირითადი ეკონომიკური პარამეტრების ფორმირება-

ზე. ესაა: ინფლაციისა და მსოფლიო ფასების დონე; მნიშვნელოვანი ჯგუფის საქონელზე მოთხოვნისა და მიწოდების დინამიკა; მსოფლიო ფინანსური ბაზრების მდგომარეობა, პროცენტის განაკვეთის მოძრაობის ჩათვლით; საგარეო ეკონომიკური კავშირების მარეგულირებელი საერთაშორისო ნორმების და წესების განსაზღვრის პოლიტიკა და სხვა. **საქართველოს ეკონომიკა მცირეა დანარჩენ სამყაროსთან შედარებით და, ამიტომ, უმნიშვნელო გეგავლენას ახდენს მსოფლიო ბაზრებზე.**

საქართველოში ღია ეკონომიკის ფორმირების ძირითადი მიმართულებებია: შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში საქართველოს მონაწილეობის გაფართოება; საგარეო ეკონომიკური კავშირების, როგორც ეკონომიკური ზრდისა და სტრუქტურული გარდაქმნების ინტენსიური ფაქტორის, როლის გაძლიერება; კაპიტალ-აღჭურვილობის, პროდუქციის წარმოების ხარჯებისა და ხარისხის, ანუ, ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მიხედვით სამაშულო წარმოების მსოფლიო დონეზე გასვლა. საქართველოს მსოფლიო მეურნეობასთან ურთიერთქმედების მოდელის შეცვლა: ქვეყნის ახალი საგარეო ეკონომიკური სპეციალიზაციის ბაზაზე გრადიციული საქონელ-გაცვლიდან თანამშრომლობის უფრო მაღალ ფორმებზე გადასვლა-კაპიტალის გადახ-ლართვა, სამეცნიერო-ტექნიკური კოოპერაცია, საწარმოო ინტეგრაცია და სხვა; ქვეყანაში ცალკეული საბაზრო ინსტიტუტების, მექანიზმებისა და მთლიანად კონკურენტული გარემოს ფორმირების დაჩქარება, რომელიც ჯერ კიდევ სუსტია, ან, საერთოდ არ არსებობს.

ხაზგასასმელია, რომ დღეს ყველა ქვეყანა გლობალურ გარემოში ცხოვრობს და, ბუნებრივია, რომ მათი ეკონომიკაც მეტნაკლებად გახსნილია. **ქვეყნის მონაწილეობის გააქტიურებას მსოფლიო მეურნეობაში ეკონომიკის ინტეგრაციონალიზაცია ეწოდება.** თუმცა, ეკონომიკური კარგახსნილობა

შეიძლება იყოს კარგიც და ცუდიც. ასე მაგალითად, საქართველოს საგარეო ვაჭრობის დეფიციტი და ახლოებით მილიარდ ნახევარი დოლარია (იმპორტი ოთხნახევარჯერ აღემატება ექსპორტს). რომ არა ესოდენ დიდი უარყოფითი სავაჭრო საბალანსო, საქართველოს ორჯერ მეტი ბიუჯეტი ექნებოდა. საქმე ისაა, რომ სავაჭრო დეფიციტი იფარება ადებული ვალით. ამ უკანასკნელის მომსახურება კი ბიუჯეტის მიერ ხდება, რაც მრდის მის დეფიციტს.

ამასთან, ქვეყანაში იმპორტის სახით უპირატესად მზა პროდუქტი შემოედინება და არა რესურსები. ექსპორტის სახით კი უპირატესად რესურსები გაედინება. როგორც ერთი, ისე, მეორე ტენდენცია ქვეყანაში ახალი და მაღალანაზღაურებადი სამუშაო ადგილების მულტიპლიკაციის (გამრავლების) შემაფერხებელია. მრავალი ჩვეულებრივი სამომხმარებლო საქონელიც კი გარედან შემოგვაქვს, მაშინ, როდესაც მოსახლეობის ნახევარი სოფლის მეურნეობაშია დასაქმებული. ასე მაგალითად, 2008 წლის განმავლობაში 22 მილიონი ლარის ღირებულების კარგოფილი, 19 მილიონის პომიდორი, 17 მილიონის ხახვია იმპორტირებული სხვადასხვა ქვეყნიდან. მხოლოდ ამ ოთხმა კულტურამ 70

მილიონი ლარი შედგინა. მთლიანად იმპორტირებულმა სოფლის მეურნეობის პროდუქციამ კი – 500 მილიონ აშშ დოლარზე მეტი (რაც ჩემი გათვლებით მინიმუმ 100 000 დასაქმებული ადამიანის ეკვივალენტია, თუკი ამ რაოდენობის პროდუქციის წარმოება საქართველოში მოხდებოდა).

აღნიშნული ნეგატიური ტენდენციების მინიმიზებისათვის, ჩემის აზრით, საჭიროა:

- ექსპორტის მრდა და პარალელურად იმპორტჩამნაცვლებელი სამამულო პროდუქციის წარმოება;
- ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე ექსპორტისა და იმპორტის ოპტიმიზება;
- უფრო აქტიური მონაწილეობა მსოფლიო ვაჭრობაში. თავის არიდება შიდა ბაზრის მომავლე მეტად დაცვისგან და იმ ფირმების წახალისება, რომლებიც მსოფლიო ბაზრისთვის კონკურენტუნარიან პროდუქციას აწარმოებენ. ასევე, მნიშვნელოვანია ფასი, ხარისხი, ლარის ბუნებრივი კურსი და სტაბილური მიწოდება. ციგურსების, ხილისა და სხვათა მიწოდების სტაბილურობა და ხარისხი კი შეუძლებელია მიღწეულ იქნას სასაწყობო და სამაცივრო მეურნეობის გარეშე, ე. ი. აუცილებელია ამ სფეროებში ინვესტიციების განხორციელება, რათა შესაძლებ-

ლი გახდეს წელიწადის ნებისმიერ დროს ბაზრის მოთხოვნების დაკმაყოფილება.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, საერთაშორისო ბიზნესში ფუნქციონირებადი ფირმის მართვა გაცილებით რთულია, ვინაიდან, მისი მენეჯერები კარგად უნდა ერკვეოდნენ მსოფლიო ეკონომიკურ პირობებსა და ტენდენციებში. ამასთან, თვალი უნდა ადევნონ მიზნობრივ (მიმღებ) ქვეყანაში პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ პროცესებს, სადაც ისინი ახორციელებენ, ან აპირებენ ბიზნესს, შეისწავლონ მათი ენა, ეროვნული კულტურა, გრადიციები, მეურნეობის გაძღოლის მეთოდების სპეციფიკურობანი, ფულადი სისტემა, გადასახადები, სამეურნეო კანონმდებლობა და თავიანთი ეკონომიკური, კომერციული და ფინანსური ქცევები პარტნიორობა ქცევის სტილს, ორგანიზაციის მართვა კი ბაზრის ცვალებად პირობებს მიუსადაგონ. ბაზრის პირობებისადმი კომპანიათა ადაპტირების ამგვარ მეთოდოლოგიას, რომელიც ხელს უწყობს საერთაშორისო გარემოს ყველა შესაძლებლობის, მათ რიცხვში, ცალკეულ შემთხვევებში კონკურენტების რესურსების გამოყენებასა და ახალ ბიზნესში სწრაფად შესვლას, აუთსორსინგი ეწოდება.

АНОТАЦИЯ

ГРУЗИНСКАЯ ЭКОНОМИКА, КАК МАЛАЯ И ОТКРЫТАЯ

Ушанги самадашвили, Доктор экономических наук, профессор

Открытая экономика-это такое национальное хозяйство, где нерезидентам, особенно иностранным фирмам, открыт доступ на большинство рынков. Страны с открытой экономикой-это страны активно участвующие в международных экономических связях, что позволяет значительную часть своих доходов. Однако в мире почти нет полностью открытых, т. е. полностью либерализованных экономик, за исключением нескольких небольших государств. Поэтому нередко говорят о более открытых или менее открытых экономиках. Так, Грузинская экономика более открыта, чем китайская, если судить по уровню тарифных ставок на импортные товары, доле этих товаров на внутреннем

рынке, степени либерализации валютно-расчетных отношениях и другим показателям.

Существует большая открытая экономика-способная оказывать значительное влияние на состояние международного рынка и на уровень мировой ставки процента. И малая-экономика, незначительные размеры которой не позволяют оказывать влияние на процессы на мировом рынке.

Грузинская экономика, это малая и открытая экономика, незначительные размеры которой не позволяют оказывать существенного влияния на процессы на мировом рынке, в частности на ставку процента, которая задается для нее условиями мирового финансового рынка.